

LA CIUTAT A LLOURE,
RECULL INÈDIT DE LLORENÇ MOYÀ

Miquel Àngel Vidal

1. *Poesia satírica i popular de Moyà*

Els crítics han anomenat la darrera etapa de la poesia de Llorenç Moyà, que va des de 1977 a 1981 (any de la seva mort), com a satírica i popular. La denominació és prou correcta per aplicar a la creació literària d'aquests anys, encara que no totes les obres que escriví durant l'últim període de la seva vida responen a aquests paràmetres. El cert és que les dues obres poètiques més importants, les *Gloses d'Un Xafarder*, publicades al diari *Última Hora*, i les *Oracions per necessari* (escrites el 1981 i publicades parcialment i pòstuma el 1983, i de manera completa el 2004) sí que connecten amb la poesia popular i satírica, igual que les seves quatre trilogies de sainets en vers —*La fira de les banyes* (1979), *La importància de tenir un siurell* (1979), *El ball de les baldufes* (1979-1980) i *La rebel·lió dels mascles* (1980-1981)—, mentre que els inèdits *La ciutat a lloure* i *Goig de goigs*, no encaixen del tot bé dins aquesta classificació. El primer, a pesar de compartir amb aquestes obres l'element humorístic i irònic, és un llibre essencialment desencisat; i els *Goigs*, malgrat el seu caràcter semipopular, són poesia religiosa de to greu i sense un bri de comicitat.

Després de l'etapa de poesia intimista i amorosa, que es tancà el 1975 amb *I tanmateix pallasso...*, durant gairebé dos anys Llorenç Moyà sols va escriure alguns poemes esparsos, fins que el setembre de 1977 començà a publicar les *Gloses d'Un Xafarder* al diari *Última Hora*, de Palma, tot encetant aquest darrer període en el qual predominà la senzillesa formal i el to humorístic. Moyà havia canviat de registre. Havia fet una passa més en la seva evolució poètica. En els anys 50 havia transitat de la influència de l'Escola Mallorquina al barroquisme, i en els anys 60 a l'ús de mites clàssics, i llavors en els 70 a l'intimisme. A partir de 1977 deixà enrere la interiorització i la confiança, i repregué el camí que havia iniciat amb *Un barret per a cada home* (1967), el de les dècimes crítiques, amb un to sarcàstic, sobre la realitat que l'envoltava.

L'humor i la sàtira també són formes d'inconformisme, de crítica i de denúncia i, un cop finalitzada la Dictadura amb la mort de Franco, trobà molts de motius per censurar a l'època de la Transició. Si durant el franquisme, la llibertat fou el seu tema prioritari, després foren sobretot les actituds regressives el blanc de la seva ironia: l'anticatalanisme, els nostàlgics del franquisme, la hipocresia política i social... En aquesta etapa hi ha una diferència substancial respecte a la seva poesia anterior: ens trobam un Moyà més preocupat pel contingut que per la forma. Es completa així la seva evolució poètica: de ser un «orfebre de la llengua», un poeta esteticista, preocupat molt més per les qüestions formals i estilístiques que pel contingut durant l'època d'obediència de l'Escola Mallorquina i el barroquisme, passà a un equilibri entre el fons i la forma durant l'etapa classicista i intimista, per acabar en els darrers anys de la seva vida atorgant més importància al missatge i deixant de banda la preocupació formal.

És una època realment fecunda perquè, a més de dotze peces dramàtiques que abans hem esmentat, escriví milers de versos (tan sols les *Gloses d'Un Xafarder* en sumen més de 6.000). A més de les *Gloses*,⁴ escriví el recull inèdit *La ciutat a lloure* —compost a l'estiu de 1978—, la col·lecció de goigs que intitulà *Goig de goigs*⁵ —escrits entre 1978 i 1981— i el recull *Oracions per necessari*⁶ —que va confegir el 1981. La característica més important que uneix aquestes obres, a part del caràcter popular i la preocupació més pel missatge que per la forma (amb l'excepció dels *Goigs*), és l'ús de l'heptasíl·lab. Si a l'època intimista predominava l'ús del sonet i del decasíl·lab, aquí senyoreja la dècima i usa exclusivament el

---

⁴ Acaba d'aparèixer una edició de les *Gloses d'Un Xafarder*. Editorial Moll, Palma, 2013. Selecció i estudi preliminar de Miquel Àngel Vidal.

⁵ Vegeu Miquel Àngel VIDAL, «Els Goigs de Llorenç Moyà», dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes LVI: Miscel·lània Albert Hanf*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2013, pàg. 207-239.

⁶ Vegeu Gabriel de la S. T. SAMPOL, «Introducció», dins Llorenç MOYÀ, *Flos sanctorum. Oracions per necessari*. Consell de Mallorca (Mixtàlia 5), Palma, 2004.

vers heptasíl·lab. També és l'únic vers que usa a les obres de teatre que escriví durant aquests anys. Aquest fet demostra el marcat caràcter popular de la seva producció final.

L'única d'aquestes quatre obres que no ha estat estudiada és el recull inèdit *La ciutat a lloure*. Aquí en publicam un tast (8 dècimes) i en feim un primer estudi sobre aquesta obra desconeguda de l'escriptor binissalemer.

2. *La ciutat a lloure*

2.1. *Qüestions textuals, temes i to del recull*

Dels tres darrers reculls poètics de Llorenç Moyà roman inèdit *La ciutat a lloure*, un llibre de poemes breus. A l'A[rxiu] L[llorenç] M[moyà] G[ilabert] hem trobat un manuscrit d'aquesta obra. Consta de 42 fulls: un de portada i 41 dècimes a bolígraf blau a una sola cara. Porta el subtítol *Barris de Ciutat. Epigrames* i fou escrit a Binissalem entre juliol i agost de 1978.

L'estructura mètrica és, com en la majoria de composicions d'aquesta època, la dècima, que segueix el mateix esquema mètric de totes les altres: heptasíl·labs que rimen *abbaaccddc*. També empra el to de la poesia popular d'aquests darrers anys, però el tema, la ciutat de Palma, és nou. Pensem que Palma com a tema no apareix a la poesia de Moyà, excepte en aquesta obra i en algunes *Gloses d'Un Xafarder*, que tracten sobre la inseguretat ciutadana i la política municipal.

La ciutat a lloure és un recull de trenta-vuit dècimes sobre els barris de la ciutat de Palma i, tot seguint l'arquitectura habitual dels seus poemaris, hi afegeix dues dècimes d'introducció («Dedicatòria» i «Pròleg») i una de «Colofó». Té un caràcter més crític i burlesc que descriptiu. Sobretot és molt punyent amb els canvis i la degradació que estan sofrint els barris per mor del turisme i la immigració. Enfront de la visió idealitzada de Binissalem, del món mític de Robines, Palma es observada des d'una perspectiva realista i menystenidora. La ciutat apareix lletja i degradada. La visió és deformatora: no pretén mostrar-nos una imatge objectivament realista, sinó que cerca els aspectes negatius de la ciutat i de la transformació que estava patint en els anys 70.

La visió crítica en alguns poemes sembla un rebuig a la forma de vida actual amb un deix certament reaccionari com succeeix a les dècimes «Barri gòtic», «Plaça d'Espanya» o «Entorns de Gomila». L'enyorança del temps passat ve aquí perquè la desaparició del món antic i caduc no ha portat cap milloria, ben al contrari ha estat substituït per un món lleig, ple d'edificis sense ordre ni concert, d'immigrants peninsulars, i de personatges que han

proliferat amb el *boom* del turisme: estrangers, prostitutes, xaperos, hotelers i nous rics. La descripció amb to burlesc i desencisat d'aquesta substitució la podem veure clarament reflectida al poema «Carrer de Sant Jaume»:⁷

L'alta botifarraria
abans sojornava aquí.
Avui no en resta ni un bri
de l'antiga galania.
Els palaus, un cada dia,
es venen a dret i a tort
però tothom sap, per sort,
qui habità els antics paratges:
es posen quatre llinatges
a les esqueles de mort...

El nivell d'exigència poètica, igual que en la resta de dècimes, no és tan elevat com en altres obres. Moyà no té la cura formal de les etapes anteriors (que havia estat la principal característica de la seva poesia) i cau, a cops, en els rebles i en un cert prosaisme. Un exemple clar és la dècima «Son Gotleu», en la qual la crítica a l'allau de la immigració, a l'amuntegament i a la vulgaritat arquitectònica del barri perd efectivitat per la precipitació en la troballa de les rimes:

Si l'examines prou bé
no és Múrcia ni Andalusia,
però aquella rogalia
un poc d'ambdues en té.
Tothom se'n va al seu quefer,
perquè no són mans xereques,
però entre infants sense beques
i els pisets amb un terrat,
sembla el barri de pitjat,
un caixó de figues seques.

La senzillesa, la gràcia i l'espontaneïtat de les composicions de to popular no són incompatibles en absolut amb un alt alè poètic i Moyà ho demostrà tant a *Oracions per necessari* com a les peces dramàtiques escrites per aquesta època. Però aquest alè, aquesta inspiració no arriba als mateixos cims en les dècimes de *La ciutat a lloure*.

El to és desencisat i pessimista. El poeta reflecteix el rebuig que sent cap a la ciutat actual. Usa essencialment l'humor i la ironia per incidir en aquest rebuig, com fa també en les *Gloses d'Un Xafarder*.

Els poemes varen ser composts entre juliol i agost de 1978 a Binissalem. Això vol

---

⁷ Transcrivim els textos d'acord amb la normativa ortogràfica vigent. Donam en cursiva els mots que Moyà posà entre cometes.

dir que escriví sobre Palma sense ser a la ciutat; per tant descrivia records i imatges de llocs que no tenia al davant. La memòria selectiva és, com hem dit abans, deformadora i incideix sobretot en els aspectes negatius de l'urbs.

2.2. *Contingut dels poemes*

Els poemes, condicionats per la forma, són breus i habitualment sols desenvolupen un tema i sense gaire profunditat. Aquesta brevetat condiciona també que, com ja hem dit, hi hagi poques descripcions. Per tant, malgrat els títols, els llocs de la ciutat són excuses per desenvolupar una escena o per mostrar-nos personatges que es mouen per aquests espais.

Si en general les dècimes són molt prosaiques, tant la «Dedicatòria» inicial al Gran i General Consell com el «Pròleg» són bones mostres de l'estrofa. En aquesta darrera es dirigeix al mallorquí que estima Palma, a la qual vol cantar «trenant idees i rimes» i, com a les invocacions dels poemes clàssics, demana llum a Apol·lo per fer el seu «glosat» «amb tot l'esment necessari».

En les trenta-vuit dècimes fa una crítica a allò en què s'ha convertit la ciutat i les gents que l'habiten (en realitat a allò que era i als qui l'habitaven a finals dels anys 70, que és el moment que Moyà escriví el recull). Podem dividir-les en tres apartats: llocs del centre històric, barriades i llocs d'extramurs i escenes a llocs indeterminats.⁸

No hi ha un ordre estricte, però les primeres dècimes són, en general, les del centre històric i d'intramurs. Són, a més, el grup més nombrós. La crítica ve aquí acompanyada d'humor i no és tan àcida com a les de les barriades allunyades del centre de la ciutat.

A «La Drassana» no hi ha cap descripció del lloc. Sols incideix que la plaça plena de gent, de bars i de crits, amb gitanes venent clavells i joves fumant «*porros* de fumassa blava» i «on abans la mar s'alçava / ara hi naufraguen els gats».

Dedica dues dècimes a «La Calatrava», i tampoc a cap de les dues no hi apareixen elements descriptius. La primera és més humorística i parla de les festes de sant Cristòfor en aquest barri. La segona, molt més dura i crítica, és sobre els immigrants: «Part del Sud i Portugal / s'han fet seva com esclava / més de mitja Calatrava». És la conseqüència de «la *grandeur* del Franco-Imperi», amb aquest equívoc fa un atac al franquisme que no sols va permetre sinó que va fomentar l'allau d'immigrants.

Tampoc a «Santa Creu» hi ha elements descriptius. El centre de la crítica en aquesta dècima són els ultradretans que en dies assenyalats hi van «per celebrar les punyetes / que

---

⁸ Tot i que l'enderrocament de les murades es produí entre 1902 i 1934, Moyà possiblement tenia present les seves delimitacions mentre escrivia els poemes.

els donà greix i lluor», i conclou: «no els són de profit tals juntes / perquè les coses difuntes / l'únic que fan és pudor.»

«Baluard del Príncep» és una queixa contra l'atemptat arquitectònic que fins fa ben poc fou visible a la ciutat de Mallorca.⁹ La reflexió final incideix en la impotència del ciutadà davant aquestes salvatjades urbanístiques: «sovint tant es tuda / l'entorn diví i humà, / que hom voldria protestar / i ha de restar boca muda...». També a «Baluard de Bab al-Belet» es refereix al mateix tema. Aquí hi ha, però, una referència amb una paronomàsia als bàrbars o barbarescs que han permès i fet la construcció: «portes de nit i de dia / marca de ferro i grillons / i ets, malgrat els teus canons, / esclau dels de Barbaria.»

A «Barri gòtic» tampoc no hi ha elements descriptius. Ens parla de la gent que l'habita i, sense relació lògica, passa a la metàfora dels «clots» que hi troben «per girar-hi el peu / desprevingudes fadrines», la qual cosa li serveix per acabar fent una crítica reaccionària a les relacions extramatrimonials: «avui sense casament / al món posau nins i nines.»

«Plaça de Cort» és un dels poemes on apareix l'oposició passat / present («temps enrere» / «avui»): enfront de com eren de feineres les gents del passat, critica la ganduleria i la peresa dels actuals «estadants de la Sala» (suposam que es refereix tant als funcionaris com als polítics).

A «Museu de Mallorca» afalaga el continent i el contingut del museu, però la crítica final és sobretot al poc interès que desperta entre els ciutadans: «si hi ha sort, qualche jorn, / s'hi passegen quatre rates.»

A «S'Hort del Rei» ens descriu l'escena dels jubilats «prenint la fresca» i els xaperos (usa la forma castellana original *chaperos*) a l'aguait de «la conquesta possible». Aquí els elements que descriu són testimonis de l'escena: «el rítmic cantussol / de l'aigua que brolla i tresca» o «el foner incommovible» que «llança eternament un mac».

En «El Born» torna a aparèixer l'oposició passat / present, tot fent incidència en la vulgaritat actual: «On abans el senyoriu / hi lluïa cada estrena», ara els estrangers («raça blonda») «en colla asseguda als bancs, / s'atipa d'ous i entrepens, / amarats de Coca-Cola.»

Del «Baluard de Sant Pere» ens diu que es troba a un «magnífic puig» i l'anomena «miranda insubstituïble»; es tracta d'una reflexió poc reeixida sobre el pas del temps («A mi el desig em fibla / de guaitar-hi el temps que fuig») perquè al final, i sense cap causa lògica, es burla d'aquest impuls: la peresa («la santa pardaleria») no li permet el record.

A «Via Jaume III» tornam a l'antagonisme passat / present: en el passat a quest carrer hi va voler viure l'aristocràcia, però el pas del temps ha estat negatiu: «Mes després esdevingué

---

⁹ Les finques d'habitatges per a militars del Baluard del Príncep foren enderrocades el 13 de juny de 2007.

/ tan trescada i renouera, / tan pintada i mercadera / i mascarada de fum», i en l'actualitat la gent hi «viu com dins una ratera».

«La Gerreria» és una de les dècimes més cíptiques de tot el recull: ens descriu la feina del gerrer i conclou el poema amb aquests dos versos: «perquè de l'avort jo en fugí / dau-me el cavall d'un siurell». No hi ha cap element que ens faci entendre per què parla de l'avortament. És possible que es refereixi metafòricament a Palma o, si més no, a l'art modern o a les màquines (potser per enyorança del treball manual i dels oficis antics), però no queda gens clar en el poema.

«L'Argenteria» també sembla un poema de nostàlgia dels oficis antics, però s'acaba convertint en la constatació que els habitants, els xuetons (no diu la paraula però es desprèn del substantiu que coincideix amb un dels llinatges: «es conjuminen aquí / moraduix i tarongí»), no s'han mudat del barri. En els versos finals s'hi pot intuir un cert menyspreu per l'ús de tòpics referits als conversos: «a cada vitrina plata / i a cada portal un nas.» És un poema curiós si pensam que a la seva obra dramàtica *El fogó dels jueus* (1963), Moyà féu una crítica duríssima a la intolerància religiosa i als darrers actes de fe del segle XVII.

A «Plaça de Sant Antoni» el tema és la prostitució. No es tracta d'una crítica al comerç sexual sinó del desenvolupament d'una escena. Comença amb la descripció negativa de la plaça («Sant Antoni és una plaça / que té garrits environs: / pisetxos i carrerons / i aquí i allà una bagassa»). Llavors, parla del client («Si a qualcú allò li cou massa / i vol quedar descansat») i en els quatre versos darrers suggereix un barroer servei sexual: «primer s'empassa un tallat / dins una tassa poc neta, / després puja una escaleta / i en baixar ja el du espolsat...»

En «El Passeig de Sagrera» reivindica l'estatut d'autonomia. Ens parla del Consolat de Mar, l'edifici que fou seu del Moviment (usa la ironia: «que res de bo no movia») i que ara és la Presidència del Govern de les Illes Balears. L'autor cerca la complicitat del lector usant la primera persona del plural. Cal dir a Madrid que som «soca» i no «un bord brostim», i conclou: «l'autogovern l'exigim / perquè és un Dret que ens pertoca». Connecta tant pel to com pel tema amb les gloses d'Un Xafarder dedicades a reivindicar l'Estatut.

A «Plaça d'Espanya» també, per incidir en el tema del passat / present, apareixen els adverbis «abans» / «ara» ja en els dos primers versos: «Abans fou Joanot Colom / ara és Plaça d'Espanya...». Tot i que no en fa cap comentari, la simple exposició de la substitució del nom sembla una traïció a Mallorca i al seu passat. Però la dècima és, en realitat, una crítica als joves ociosos: «Amb modes, al cine apreses / es palpen Paus i Tereses, / senzills, gloriosament / i mengen —trucs del jovent— / palomitas i hamburgueses».

Com hem vist a «Carrer de Sant Jaume», reproduït anteriorment, també hi ha el desencís per la desaparició del món antic de l'aristocràcia i la burla als sobrevinguts, els nous rics, que compren els seus palaus.

Quant a les dècimes que fan referència a barris d'extramurs, cal dir que solen ser més càustiques. Són dotze en total.

Les dues dècimes que duen per títol «El Molinar» estan en l'ordre del recull mesclades amb les dedicades al centre antic i, com les que pertanyen a aquest grup, no són molt incisives. En la primera es produeix altre cop la dicotomia abans / ara, és a dir passat i present, en la qual el primer té aspectes positius que s'han perdut en el segon. Els molins, en el passat, feien bon servei, però ara ja no es mouen «al buf del vent / perquè el progrés virulent / li posa negre termini». En la segona dècima, critica que «el qui més té / i fins i tot l'estranger / talla i cus a la Badia», sense l'oposició dels mallorquins que l'habiten. Es burla de la resignació dels «estadants» que veuen com s'espantalla la fesomia del barri i res no fan per evitar-ho: «¿És que no tenen pilotes / per jugar a tennis com cal?».

També en «El Jonquet» es palesa que els molins avui dia ja no tenen la funció del passat («ni un sol molí no difon / l'alba pau de la farina»), sinó que ara sols serveixen de refugi a les parelles («Les fadrines i els fadrins / sempre hi afinen la porta») o de local per a sales de festa («els cors empolsina / amb els planys del saxofon»).

«Les Avingudes» és també una excusa per fer una crítica a la proliferació dels bancs en l'actualitat. Abunden les al·lusions als doblers: «metàlic», «dòlars», «francs» i «pessetes». La reflexió final és sobre els crèdits: tot i que «fa senyor dur roba neta / amb perfum d'antic baül», sols te'ls concedeixen si tens «bon cul» (cal interpretar aquesta barroera metàfora com a propietats o alguna cosa que t'avalí).

Quant al «Passeig Marítim», en aquells moments estava dividit en dues parts: rics «a la dreta» i pobres «a l'esquerra» (ara només queden els rics), però no hi ha cap descripció. Critica que sempre estigui en obres i que les palmeres mai no arriben a ser verdes «per les emanacions». Els dos versos finals incideixen en el tema passat / present i palesen la poca alçada poètica d'algunes d'aquestes dècimes: «on abans veies calons / ara hi veus surar la merda.»

A «Plaça Gomila» tampoc no hi ha cap descripció. És una escena que podria protagonitzar tant un gigoló com un xapero. Tracta d'un jove que, a un *night club*, «neteja bolsos i pica / mentre escolta la musica / i un etern *cubata* beu». Acaba explicitant la seva activitat: «Sols de nit ell fa feina, / sempre amb amo variat; / a posta el jove aturat / entre les cames du l'eina».

El Terreno» comença amb una descripció negativa del lloc: «Hotels plens al cent per cent, / jardinetes de flors pansides / i xalets d'escasses mides / entre torres de ciment». En realitat és una excusa per mostrar-nos una escena de transvestits: «A un bar *travestís* bevent / cubates, anís i menta / mentre un invertit es venta / amb un joc subtil de mans». Sabem que l'escena és part de la crítica al món actual pels dos versos finals en els quals torna a incloure els adverbis que ens representen el passat i el present: «i la mar, oberta abans, / ara enclosa i purulenta».

A «Castell de Bellver» també hi ha l'oposició món passat / món actual: enfront de la història que representa el castell, el pas del temps («ha girat l'oratge / des del cim al propi fons») ha conduït a l'obscuritat actual: «ara colles de turistes / hi forniquen pels racons».

A «Entorns de Gomila» diu que ja no queda cap jardí ni vistes a la mar, però que constantment passen «motos a tot gas» amb el perill d'atropellar els vianants. Torna a l'oposició passat / present: «on abans altives castes / hi cremaven els jueus» les coses no han millorat gaire perquè «ara hi regategen preus / escolars i pederastes», al·lusió a la prostitució adolescent. Aquí intuïm que l'autor volia criticar tant la cremadissa de jueus com la prostitució juvenil, tot i que no s'explicita.

A «Sant Agustí» hi ha una crítica als llocs on s'han establert colònies d'estrangers. Es dirigeix a un *tu* (lector) i l'adverteix que si va a Sant Agustí ho trobarà ple de «carn de cuixa i mamella», és a dir, ple d'estrangeres. Allà ni el mallorquí ni el castellà li serviran per comunicar-se. Si observa al voltant, comprovarà «que l'Illa engendra / l'estructura gratacel... / I a la torre de Babel / és difícil fer-se entendre!».

A «Cala Major» també hi trobam una visió negativa i degradada del present enfront del paisatge idíl·lic del passat. Així, doncs, hi ha un fort contrast entre l'ahir («Era una platja voltada / de pites, càrritx i pins. / Era enveja dels dofins») en què el pintor Herwin Hubert «en féu la seva estimada, / d'aquell delitós barranc», i l'avui («Ara és puta de coll blanc, / degradada vora l'ona / i passar amb ella una estona / ja no ho paga ni de franc»).

A «Can Pastilla-Arenal», igual que a l'anterior, torna a oposar passat i present (i també parla a un *tu* lector), però aquí la crítica prové essencialment del to burlesc:

El que abans era arenal
pins, mates i aritges seques,
avui són bars, discoteques,
grans hotels i algun hostal.
Abans, si anaves de sal,
un pic o dos per setmana
hi nedaves ple de gana,
però avui, encès de pell,
per remullar-t'hi el siurell
has d'empènyer carn humana.

En el recull hi ha sis poemes que no fan referència a cap barriada ni a espais concrets de Palma. Són també sobre personatges de la ciutat o escenes que s'hi produeixen.

A «Població flotant» critica els «*hidalgos* de Castella» que tot i viure sols una temporada a Mallorca volen manar (usa la dita popular: «dur pel mànec la paella»), però no volen embrutar-se fent feina: «del *cuento* en fan el seu viure, / perquè no els taqui el treball».

«La passejada diària» és l'escena d'un atracament. Es dirigeix a un *tu*, una dona que passeja i que no té identificació concreta (l'anomena «illenca»). El seu passeig per la ciutat es veu pertorbat amb una successió de fets quotidians molestos («Cada mitja hora un bus de SALMA,¹⁰ / a cada passa tres cans»), i té un lamentable desenllaç: «una moto, que un llamp sembla, / el *bolso* et pren de les mans».

A «Barri parroquial qualsevol» la situació és inconcreta. Es tracta d'una crítica irònica a la submissió als immigrants peninsulars: «Hem d'afalagar bé l'hoste / que ve en pla conqueridor. / Savi és ell, nosaltres no». És una submissió sobretot cultural i lingüística i l'exemple més evident el troba a les misses de les esglésies de Palma que fan «bells oficis divins / en castellà dels més fins». La conclusió és tan exacta com dura: «i així un pic més a ca nostra / ens foten als mallorquins.»

«Bloc qualsevol de gratacels» és una crítica a la destrucció de Mallorca i, especialment, als grans edificis que a finals dels anys 70 s'estaven construint per tot Palma. La crítica acaba dirigint-se a l'actitud colonial d'Espanya respecte de les Illes: «com manegen les Espanyes / llurs colonials confins: / li arrasen illes i pins / i li esclafen deu muntanyes».

Els dos darrers tampoc no estan dedicats a barris: un és «Night-club de *ligue*» en què el tema són els joves picadors. Suposam, pels dos versos finals («és indiferent el sexe / per al gaudi sexual») que es refereix a joves que es prostitueixen. L'altre, «Els veïns», és una espècie de digressió poc elaborada dels qui volen treure profit del turisme i els estrangers.

Tanca el recull el «Colofó» que, com tots els que escriví i que rematen habitualment les seves obres poètiques, fa referència a l'autoria i especifica el lloc de redacció, Can Gelabert a Binissalem (el «seu casal secular, / que té a Robines Augusta»), i el moment temporal («l'estiu del setanta-vuit») en què el realitzà.

2.3. *Senzilla estilística*

Les dècimes de *La ciutat a lloure*, tot i no ser tan inspirades com les *d'Oracions per necessari* (per comparar-les amb una obra de la mateixa època), compleixen la funció crítica per a la qual foren escrites. El llenguatge és senzill i el lèxic no gaire recercat (a cops, fins i tot,

---

¹⁰ Acrònim que designava aleshores l'empresa municipal de transport públic de Palma.

vulgar). L'adjectivació és escassa i amb més especificatius que explicatius. Abunden, en canvi, els substantius, fet que ens demostra el conceptualisme que predomina en els poemes. La senzillesa formal es pot comprovar amb l'ús escàs de figures retòriques. Igual que a les *Gloses d'Un Xafarder*, la més habitual és la metàfora i, com ocorre en aquestes dècimes, la intenció d'imitar el llenguatge popular a cops el fa caure en una volguda ordinària: parla d'«eina» per indicar els atributs masculins, «clob» per significar que les fadrines «cauen» en la seducció, o «puta» per presentar Cala Major i la degradació que ha sofert l'indret.

Hi ha un ús exagerat de castellanismes (*bolso, porros, cubata, cuento, chaperos, palomitas, travestís, ligue...*), i fins i tot alguns estrangerismes (*bianchi, night-clubs, grandeur, souvenirs...*). La intenció sembla ser demostrar que el llenguatge del carrer també s'ha contaminat de la immigració i el turisme.

Els adverbis «abans» i «ara» o «avui» apareixen constantment als poemes. Representen l'oposició passat / present amb unes clares connotacions: l'abans, els temps pretèrits són vistos positivament, mentre que l'avui, el moment actual, és negatiu. Més que una mirada nostàlgica al passat, que sols queda suggerida, es produeix sobretot una crítica i menyspreu vers el present.

Les construccions sintàctiques també són senzilles. Hi ha escassos hipèrbatons i, quan es produeixen, habitualment són per la necessitat de rima més que per la voluntat de fracturar l'ordre lògic de l'oració.

4. Conclusió

La ciutat a lloure és una obra menor de Llorenç Moyà. Tot i que el recull com a conjunt està per sobre de bona part de les dècimes de les *Gloses d'Un Xafarder* i que, en general, són una mica més elaborades, estan lluny de la perfecció assolida a *Flos sanctorum*. La motivació per escriure-la degué ser fer una crítica al que ell considerava la decadència de Ciutat. És la mateixa actitud que a la primera època: l'enyorança d'un món perdut i el rebuig als canvis, però la diferència és que aquí, més que de nostàlgia, la mirada és de refús: el resultat és una crítica escèptica a allò en què s'ha convertit l'illa i, a més, no hi veu esperança de millora. El poeta és testimoni que tant Mallorca com Palma han estat transformades pel turisme i la immigració, i que no ha estat una transformació gradual i assumida, sinó ràpida i traumàtica, que ha fet trontollar la llengua i la culturam, i ha destruït

el paisatge i, fins i tot, el mode de vida illenc. El resultat d'aquest fet és negatiu i així ho reflecteix. Usa, això sí, un to humorístic i irònic que impregna tot el recull.

De tota manera, el que podria haver estat un interessant llibre crític sobre la ciutat i els canvis que ha patit des dels anys 60 no acaba d'assolir el seu propòsit per una certa descurança estilística. L'autor sembla deixar-se portar per la precipitació i no poleix gaire els poemes. Fan la sensació que, un cop escrits, no haguessin passat el sedàs de la correcció. Pareixen fets a corre-cuita, sense gaire esment formal. Aquesta sensació d'elaboració precipitada fa que el recull perdi part de la seva eficàcia denunciadora. També pel mateix motiu la visió pessimista, negativa i desencantada d'allò en què s'ha convertit Palma és poc suggeridora i massa didàctica i explícita. Tanmateix, és una obra interessant com a complement de les obres majors en tant que ajuda a conèixer millor l'escriptura calidoscòpica de Moyà.

PRÒLEG

Mallorquí que Palma estimes
perquè ens és cap i casal,
vull cantar-la així com cal
trenant idees i rimes.
Apol·lo, si no escatimes
llum al meu cap llorejat,
desgranaré el meu glosat
amb tot l'esment necessari,
com si fos un viu rosari
fet de barris de Ciutat.

LA DRASSANA

La plaça de la Drassana
és plena com l'ametló:
un bar a cada racó
i crits de gent jovençana.
Allà la raça gitana
ven clavells per unitats
i, fumant sofisticats
porros de fumassa blava,
on abans la mar s'alçava
ara hi naufraguen els gats.

SANTA CREU

A Santa Creu hi ha escaletes
que puguen els veïnats
i en certs dies senyalats
també ho fan els ultradretes
per celebrar les punyetes
que els donà greix i lluor.
I ni que omplin un racó
no els són de profit tals juntes
perquè les coses difuntes
l'únic que fan és pudor.

S'HORT DEL REI

Jubilats prenint la fresca
i a l'hivern torrant-se al sol
vora el rítmic cantussol
de l'aigua que brolla i tresca.
Flors del temps entre verdesca
i, ara guait ara m'amag,
chaperos badant el sac
a la conquesta possible
mentre el foner incommovible
llança eternament un mac.

CARRER DE SANT JAUME

L'alta botifarraria
abans sojornava aquí.
avui no en resta ni un bri
de l'antiga galania.
Els palaus, un cada dia,
es venen a dret i a tort
però tothom sap, per sort,
qui habità els antics paratges:
es posen quatre llinatges
a les esqueles de mort...

PLAÇA DE SANT ANTONI

Sant Antoni és una plaça
que té garrits environs:
pisetxos i carrerons
i aquí i allà una bagassa.
Si a qualcú allò li cou massa
i vol quedar descansat,
primer s'empassa un tallat
dins una tassa poc neta,
després puja una escaleta
i en baixar ja el du espolsat...

EL TERRENO

Hotels plens al cent per cent,
jardinets de flors pansides
i xalets d'escasses mides
entre torres de ciment.
A un bar *travestís* bevent
cubates, anís i menta
mentre un invertit es venta
amb un joc subtil de mans,
i la mar, oberta abans,
ara enclosa i purulenta

CAN PASTILLA-ARENAL

El que abans era arenal
pins, mates i aritges seques,
avui són bars, discoteques,
grans hotels i algun hostal.
Abans, si anaves de sal,
un pic o dos per setmana
hi nedaves ple de gana,
però avui, encès de pell,
per remullar-t'hi el siurell
has d'empènyer carn humana.

Els articles d'aquest número 2 de la revista *Veus baixes*,
publicats al febrer de 2014,
amb ISSN 2254-5336,
es publiquen amb llicència Creative Commons:
se n'autoritza la reproducció sempre que se'n citi l'autor,
que sigui sense propòsits comercials
i que no se'n facin elaboracions derivades

